

На основу чл. 13. и 45. Закона о политичким странкама ("Службени Гласник Републике Србије" број 36/2009 и 61/2015 – одлука УС), Скупштина Санџачко Рашке Партије, на сједници одржаној дана 25. децембра 2016. године у Београду, усвојила је

ПРОГРАМ

БОШЊАЧКЕ ГРАЂАНСКЕ СТРАНКЕ/

BOŠNJAČKE GRAĐANSKE STRANKE

БОШЊАЧКА ГРАЂАНСКА СТРАНКА/ BOŠNJAČKA GRAĐANSKA STRANKA (у даљем тексту БГС/BGS) је политичка странка слободно и добровољно удружених грађанки и грађана Републике Србије, чији је циљ да представља и заступа интереса бошњачке националне мањине и свих грађана наше земље, да унапређује права припадника бошњачке националне мањине у складу са Уставом, законом и међународним стандардима, као и да се залаже за поштовање људских права и слобода, владавину права, социјалну правду, солидарност, толеранцију и родну равноправност.

• ПРОГРАМСКИ ЦИЉЕВИ

БГС/BGS дјелује ради остваривања слједећих програмских циљева:

- ❖ очување, заштита и унапређење индивидуалних и колективних права Бошњака у Републици Србији;
- ❖ заступање и представљање интереса припадника бошњачке националне мањине и свих грађана наше земље;
- ❖ адекватна заступљеност припадника бошњачке националне мањине у државним органима;
- ❖ дјелотворно учешће Бошњака у јавном животу и институцијама система;
- ❖ ширење међунационалног дијалога, јачање сарадње и разумјевања и рад на изградњи заједничке будућност између Бошњака и Срба на простору бивше Југославије, БиХ, Србије и Санџака;
- ❖ изградња добрих односа Србије и Босне и Херцеговине;

- ❖ активна сарадња са институцијама из просвјетно–културне дјелатности из Босне и Херцеговине;
- ❖ залагање за неопходну привредну и економску сарадњу Србије и Босне и Херцеговине;
- ❖ поспешивање веза припадника бошњачке националне мањине са народима и националним заједницама са којима живе, односно са којима их везује свакодневни живот;
- ❖ равноправност свих грађана без обзира на националну, вјерску и сваку другу припадност;
- ❖ демократизација друштвеног и политичког живота и функционисање правне државе;
- ❖ афирмација толеранције, антифашизма и борба против деструкције сваке врсте;
- ❖ посебна друштвена брига о дјечи и младима, старим особама и женама;
- ❖ значајније мјесто у друштву за науку, образовање, културу и спорт;
- ❖ унапрјеђење здравствене заштите;
- ❖ побољшање положаја особа са инвалидитетом;
- ❖ афирмација равноправности полова;
- ❖ социјална тржишна економија;
- ❖ досљедно спровођење забране узгоја и промета ГМО;
- ❖ одговоран приступ животној средини и природи, а посебно заштити вода.

• **НАЧИН ДЈЕЛОВАЊА**

БГС/BGS ће се за остваривање Програма користити демократским и ненасилним парламентарним и ванпарламентарним средствима, не прихватајући недемократске, тоталитарне или друге насилне методе. БГС/BGS ће се, у демократском амбијенту за који се залаже, борити за остваривање свог Програма и својих циљева придобијањем бирача, учешћем на изборима, учешћем у раду представничких тијела и органа власти сразмјерно успјеху на изборима или дјеловањем у опозицији, покретањем грађанских иницијатива,

сарадњом са удружењима грађана и невладиним организацијама, хуманитарним и другим добротворним акцијама и афирмацијом друштвене солидарности.

- **БОШЊАЧКИ НАРОД У СРБИЈИ**

Дио бошњачког народа који живи у Србији је аутохтоно становништво. Бошњаци и Бошњациње у Србији су интегрални дио бошњачког народа у цјелини, пуноправни и равноправни су грађани, а заједнички чине бошњачку националну заједницу у Србији. БГС/BGS заступа став да бошњачки народ заједно са другим аутохтоним националним заједницама и народима своје националне и све друге интересе у потпуности остварује у самосталној, сувереној и међународно признатој држави Србији.

- **ПОЛИТИЧКИ ПРОФИЛ**

Својим активностима и радом БГС/BGS ће развијати и поштовати демократске институције, процедуре и понашање, као и парламентарни политички систем Републике Србије. БГС/BGS ће се ангажовати на усмјеравање развоја Републике Србије у правцу државе грађана, тј. државе која ће се темељити на владавини права, политичкој и правној једнакости свих својих грађана, без обзира на њихову расну, етничку, конфесионалну, старосну, полну или другу припадност. Постизање ове врсте политичке једнакости у плуралним друштвима какво је наше и са дугом традицијом дискриминације по различитим критеријумима, не може се остварити само законским одредбама, па ће се зато БГС/BGS посебно ангажовати и залагати за смишљене и циљане стратегије којом ће се посебно политички и социјално рехабилитовати бошњачки народ и други мањински народи у Србији који су из различитих разлога често били изложени дискриминацији. Уз стриктно поштовање антидискриминационог законодавства и његовог усклађивање са међународним нормама, такве стратегије свакако морају укључивати и одговарајући додатни надзор над спровођењем закона у случају припадника бошњачког и других мањинских народа и додатно праћење поштовања људских и грађанских права, власничких права, одбране од насиља, као и подстицање широке јавне расправе приликом формулисања проблема и интереса бошњачког и других мањинских народа у Србији. Додатна брига за све групације у Србији које се осјећају дискриминисано уједно је и најквалитетнија и најдјелотворнија стратегија општег побољшања на плану уважавања

људских и грађанских права, демократије, као и квалитета и достојанства грађанског статуса што је за БГС/BGS темељна сврха модерне државе.

- **НАЦИОНАЛНА ПОЛИТИКА**

За БГС/BGS је унапређење добросуседских односа са државама насталим на простору бивше Југославије један од националих приоритета Србије. Посебно ћемо се залагати за добросуседске односе са Босном и Херцеговином, као и са Црном Гором и Македонијом, и за њихово даље повезивање. Наравно, веома значајна је и добра сарадња и даље унапређење односа са Хрватском и Словенијом. БГС/BGS се противи поделама на простору бивше Југославије које доприносе изазивању сукоба и залажемо се за сарадњу и дјеловање на основама заједничких интереса. Зато смо убјеђени да би све државе у регији требало да успоставе најблискије односе у економској, културној, просветној, здравственој и другим сферама, до остварења коначног програмског циља којем БГС/BGS тежи, а то је реактивирање српско-бошњачког споразуму из 1991. године који, на жалост, никада није заживео иако смо и тада и сада убеђени да се на тај начин могао спрјечити рат на овим просторима. БГС/BGS сматра да је вријеме да се тај Споразум обнови јер је очигледно, да су сва дешавања и последице које су се проистекле из тих ратних и поратних година, а и у свим овим годинама након формалног завршетка рата Дејтонским споразумом, чак и са овако мале историјска дистанце, увек и наново разлог да доживљамо и преживљамо напетости, тензије и међунационалне размирице, јер се готово увек налазимо у стању као да рат никада није ни престајао већ је само настављен другим средствима. Због тога сматрамо да не може бити мира, стабилности и просперитета на овим просторима без добрих односа и заједничког живота Бошњака и Срба, и свих народа који са нама живе.

- **НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ**

Правни оквир за заштиту националних мањина у Србији је задовољавајућа и гарантује им основна права. Међутим, припадници бошњачке и других националних мањина често нису у пракси довољно укључени у друштво мимо заједница у којима живе. Бошњачка, а и поједине друге мањине, наилазе на дискриминацију у здравству, запошљавању или школовању, а и даље се јављају етничка и верска нетрпељивост, говор мржње, па и насиље. Припадници бошњачке, а и појединих других националних мањина, суочавају се

са високом стопом незапослености као и недовољном заступљеношћу у јавним службама. БГС/BGS се залаже за већу заступљеност припадника бошњачке и осталих националих мањина у државним органима, посебно на локалном нивоу, где би састав запослених у највећој могућој мјери одсликавао структуру становништа. Залагаћемо се за слободу изражавања вјерске и националне припадности, за слободу и сигурност јавног културног и политичког наступања, организовања и окупљања и сва остала права и слободе дефинисана у одговарајућим свјетским и европским документима. БГС/BGS ће се залагати да Бошњаци и Бошњацине, као аутохтон народ, имају право на афирмацију и изражавање своје националне посебности, језика, културе и писма и заштиту своје аутентичности. Веома је важна и активнија улога и обавезност редовног рада Савета за националне мањине Републике Србије, као и јаснија, значајнија и видљивија улога општинских савета за међунационалне односе.

• **ОБРАЗОВАЊЕ**

БГС/BGS сматра да посебну пажњу треба посвјетити младима и њиховом образовању. Добро образовање је предуслов за напредак и просперитет земље, предуслов за стварање друштва једнаких могућности и смањење сиромаштва. Неједнакост и ускраћеност у области образовања оставља највеће и најдуготрајније последице и на појединце и на друштво које не користи његове капацитете. Зато истрајавамо на политици стварања претпоставки за једнаке шансе за све људе у области образовања, без обзира на њихов имовински статус или друштвено порекло. Не смијемо дозволити да иједно дјете, због тога што је рођено у сиромашној породици, нема једнаке шансе на образовање и тиме буде ускраћено за постизање успјеха у животу. Сви грађани без обзира на социјално, национално или друго порекло, имају право на образовање и на слободан развој личности и стваралаштва. Сваки становник Србије мора имати могућност да у потпуности, без обзира на свој имовински или друштвени статус, те без обзира на своје мјесто становања има потпуно једнаке могућности на коришћење права на образовање и професионалну и трајну обуку, укључујући право на потпуну бесплатну основну и средњу школу, као и више и високо образовање. БГС/BGS ће се залагати за очување права да припадници бошњачког народа у Србији могу легитимно употребљавати латинично писмо и свој босански језик. БГС/BGS ће се посебно борити против присвајања и негирања бошњачке духовне и културне баштине у наставним плановима и програмима и уџбеничкој

литературе. Улагање у образовање је најбоље и дугорочно најисплативије улагање које једна заједница може предузети. Промене у образовном систему морају бити усмјерене на то да прате захтјеве тржишта како би сјутра имали услове за већу запосленост. Потребно нам је образовање које ће бити у складу са научним, привредним и технолошким потенцијалима Републике Србије. БГС/BGS ће посебну пажњу посветити материјалној сигурности и професионалном достојанству васпитача, учитеља, наставника и професора, које дају у образовању деце и омладине, од предшколских установа, основне и средње школе, до универзитета, које мора бити адекватно цењено и материјално наглађено.

- **ЗДРАВСТВО**

БГС/BGS сматра да сваки становник Србије мора имати право на превентивну здравствену заштиту и право на медицински третман, као и да треба у континуитети и систематски радити на унапрјеђење постојећег система превентивне здравствене заштите у Србији. Грађани имају право на основну превентивну здравствену заштиту и право на медицински третман без обзира на економски и социјални положај, без дискриминације и под једнаким условима. Систем здравственог осигурања ће поред основног, бесплатног здравственог пакета права и услуга омогућавати кориштење здравствених права и услуга које ће за све осигуране особе гарантовати уживање најбољег стања физичког и друштвеног здравља које се може постићи. Нико у Србији неће бити без здравственог осигурања. БГС/BGS ће се залагати за бесплатну и загарантирану здравствену заштиту, али подржава и отварање приватних клиника и других видова приватне лекарске праксе али не на штету јавних здравствених установа. Лекари се морају определити или за рад у државној установи или само за приватну праксу, што значи да не би требало да буду запослени у државној установи, него би своје место уступили незапосленом лекару. Сматрамо да допунски рад у здравство доводи до сукоба интереса јер лијekar пре подне ради у државној служби, а после подне у приватној пракси, што доводи до могућности стварања вештачких листи чекања и корупције. БГС/BGS ће посебно инсистирати на укупном побољшању услова рада и повећање зарада здравствених радника.

- **ЖЕНЕ**

Жене су, иако је родна равноправност гарантована Уставом а Република Србија је потписница више међународних конвенција и докумената којима се гарантује

равноправност мушкарца и жене и унапређење равноправности полова, суочене са стереотипима и предрасудама о својој улози у породици и друштву, изложене су и насиљу у породици које често не пријављују, родној дискриминацији на послу, а стопа незапослености код жена је већа него код мушкараца док су плате жена у већини сектора ниже. Познато је да се идеја о равноправности жена родила на борби за гласачко право а да се даље градила као борба за политичку, економску и социјалну равноправност. БГС/BGS управо на тим принципима и конципира свој рад, јер не само да жели да промјени статистику, већ и начин дјеловања који ће допринети већем учешћу жена у политици, у органима гдје се одлучује и гдје се идеје спроводе у дело. Иако су домаћи прописи, укључујући и казнене законе, усаглашени са европским стандардима, у Србији се насиље у породици из дан у дан повећава. БГС/BGS сматра да је током протекле деценије у Србији дошло до промене набоље у односу према насиљу у породици, али се починиоцима и даље изричу благе казне. По нашем мишљењу насиље у породици не може да се искорјени само доношењем одређених прописа, колико год они били добри, ако се води лоша казнена политика. На смањење насиља у породици може се утицати једино досљедном применом казнене политике за кривична дјела и прекршаје. Међутим, починиоцима се и даље изричу најблаже прописане казне, поступци предуго трају, жртве не добијају одговарајућу подршку, а координација институција још је далеко од потребне. БГС/BGS се залаже за нулту толеранцију и поштравање казни за насиље над женама и у породици.

- **ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ**

Особе са инвалидитетом се свакодневно суочавају са дискриминацијом и њихов положај у пракси није у већој мери унапрјеђен, мада је правни оквир за заштиту особа са инвалидитетом успостављен. Иако Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом прописује да је дискриминација ако се одбије да се објекат учини приступачним или радно мјесто прилагоди потребама особе са инвалидитетом мало тога је учињено на том плану. Неприступачност јавних објеката и површина представља и даље један од кључних проблема за особе са инвалидитетом. Такође, у појединим аутобусима градског превоза постоји мјесто за инвалиде али платформе које би особама са инвалидитетом омогућиле да без ичије помоћи уђу у превоз нису у функцији, а неке су чак и заварене. Поред проблема са превозом, неадаптираним установама и неприступачности

јавних површина, један од основних проблема особа са инвалидитетом је запошљавање. Иако су предузете мере да се подстакне запошљавање особа са инвалидитетом попут обавезе за предузећа да запосле и особу са инвалидитетом стопа незапослености у тој групи становништва је велика. БГС/BGS се залаже за појачан инспекцијски надзор послодаваца над спровођењем обавезе Закона о запошљавању особа са инвалидитетом.

- **ПЕНЗИОНЕРИ**

БГС/BGS ће инсистирати на већој бризи за пензионере и континуирано унапређивање њиховог положаја у друштву. Најчешћи облици дискриминације старијих особа у Србији су непружање здравствене услуге на врјеме иза чега се крије став да је то нерационални трошак за здравствени фонд и друштво. Однос према старијима и проблеми старијих далеко су озбиљнији и захтевају мобилизацију читавог друштва, које и само постаје све старије. Недопустива је и дубоко непоштена атмосфера која се покушава створити – да су пензионери терет који толеришемо због наше хуманости. Ти људи су ствараоци већине друштвених добара које данас користимо. БГС/BGS се залаже за повећање социјалне заштите за пензионере и да њихова примања континуирано усклађујемо са укупним растом зарада, јер сматрамо да ако се сви заједно не потрудимо да се установи механизам солидарности, промени свијест и однос према старијима чека нас суморна будућност. И зато ћемо увијек подржавати иницијативе и законе које унапрјеђују бригу о старијима и доводе до побољшања квалитета њиховог живота.

- **ЕКОНОМИЈА**

Основни фундамент квалитета живота, односно доброг животног стандарда је економија. Она је непосредно и директно повезана са социјалном димензијом и квалитетом живота.. Постојећи неолиберални концепт показао се неефикасан, ово посебно зато што је злоупотребљен за богаћење привилегованих појединаца и сиромашење огромне већине грађана Србије. Зато БГС/BGS заступа концепт социјално-тржишне економије. Од свих економских система систем социјално-тржишне економије најуспјешније спаја предности приватног капитала, слободу предузетништва и тржишта са социјалним корективима, начелима солидарности и правичности. Улогу државе у привреди БГС/BGS види у стварању једнаких услова за све и у досљедном поштовању тржишних законитости и социјалне регулативе. Држава мора спријечити монополско дјеловање у свим сегментима

тржишта, у привреди, финансијама и на тржишту радне снаге. БГС/BGS ће се залагати за стварање услова за прилив здравих страних инвестиција у нашу привреду и стварање услова за отварање нових радних мјеста.

- **ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**

Неотуђиво право човека је здрава животна средина, храна, вода, ваздух и земљиште. БГС/BGS се залаже за доследно спровођење забране узгоја и промета генетско модификованих организама, тј. поштовање важећег Закона о ГМО и заштиту вода јер је то један од најважнијих али и један од најосетљивијих ресурса у Републици Србији.

- ✓ **ГМО**

У Србији се, у односу на друге делове света, једе здравија храна, али искључиво захваљујући великом броју малих газдинстава и традиционалној пољопривредној производњи. Ипак, са великом вероватноћом може се тврдити да на нашем тржишту има меса од стоке храњене ГМ храном. Иако имамо један од најригорознијих закона који забрањује увоз, промет и производњу ГМО у Србији, што се може искористити и као добар маркетинг за извоз аграрних производа, све чешће се чују најаве да је у плану његова измена. БГС/BGS се противи промени Закона о ГМО („Сл.гласник РС“, бр. 41/2009) и предлаже референдум о стављању мораторијума на промену Закона о генетички модификованим организмима, који не дозвољава њихову употребу, а који би требало да траје наредних десет година јер би се у том периоду видели нови резултати истраживања о последицама њиховог узгоја и употребе на биодиверзитет и природну средину, пољопривредне произвођаче и посебно потрошаче тих производа или њихових прерађевина. БГС/BGS подржава све градове и општине у Србији који су до сада донели Декларацију о забрани коришћења, узгоја и промета генетски модификованих организама (ГМО) на својој територији, и позива и остале да исто учине.

- ✓ **ВОДЕ**

Јавно водоснабдевање мора остати у рукама државе, јер директно утиче на здравље народа, пољопривреду и квалитет живота. Све анализе јавних предузећа која снабдевају грађане водом морају бити доступне јавности. Ни један нови пројекат не може добити употребну дозволу, а да нема решено питање отпадних вода. Ставити под контролу на

хиљаде водовода у Србији који припадају месним заједницама и другим чиниоцима, како би се спречиле могуће епидемије. Забранили изградњу и интензивну пољопривреду у крајевима државе који су познати по квалитету својих изворишта. Посебну пажњу обратити на квалитет природних и вештачких акумулација и њихову безбедност у случају елементарних непогода. Вода је један од најважнијих ресурса, али и један од најосетљивијих. Дуго се није водило рачуна о адекватном третману отпадних вода, што је довело до великог загађења водотокова. Тренутно стање у Србији говори да су основни проблеми са којима се Србија суочава недовољна изграђеност канализационе инфраструктуре у градовима и индустрији, а посебно недовољна изграђеност уређаја за третман отпадних вода, као и захтев за великим улагањем у сектор отпадних вода. У Србији се прерађује само 5-10% отпадних вода. Више од 50% индустријских постројења не пречишћава отпадне воде, јер нема системе за пречишћавање. Србија се данас налази при дну лествице европских земаља у погледу комуналне опремљености. За изградњу адекватне канализације и пречистача отпадних вода неопходна су велика улагања. Процењује се да је у наредних 20 година у постројења за прераду отпадних вода потребно уложити преко 4 милијарде евра да би се достигли стандарди које је ЕУ поставила.

ПРЕДСЈЕДНИК

Савезачко Рашке Партије

Јасминко Хацисалиховић